

УДК 378.147

Марина Євгенівна ВАСИЛЕНКО,

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2992-6646>

ПРОФЕСІЙНО-ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ ЯК ДЕТЕРМІНАНТА СЛУЖБОВОЇ ПОВЕДІНКИ СПІВРОБІТНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ

Успішність у професійній діяльності обумовлена низкою факторів, серед яких – задоволеність працею, мотивація трудової діяльності, певний рівень знань, умінь і навичок, індивідуально-особистісні характеристики людини. Не менш значущим фактором ефективності професійної діяльності виступають професійно-ціннісні орієнтації, які мають тісний взаємозв'язок з ціннісними орієнтаціями особистості. Щодо співробітників правоохоронних органів, чия професія пов'язана з виконанням соціально значимої діяльності і систематичною взаємодією з кримінально мотивованими особами, слід зауважити, що умови служби істотно розмивають ціннісні орієнтири, що в результаті призводить до професійної деформації.

Специфіка професійної діяльності співробітників правоохоронних органів висуває підвищені вимоги до соматичного і психічного рівня здоров'я, що обумовлено інформаційними, психоемоційними навантаженнями, високим рівнем особистісної і громадської відповідальності, а також екстремальними умовами служби. Подібні характеристики впливають на якісне виконання службових завдань і багато в чому визначаються наявною у співробітників сформованою системою професійно-ціннісних орієнтацій [1, с. 49]. Необхідність актуалізації формування професійно-ціннісних орієнтацій співробітників правоохоронних органів відображена в дослідженнях В. В. Вахніна, А. А. Копилова, І. В. Костильова, В. М. Статного, Ю. А. Шаранова та ін. Проте в сучасній науці склалося неоднозначне розуміння такого складного поняття, як професійно-ціннісна орієнтація. Значна частина досліджень, присвячена даній проблематиці, розглядає змістовні характеристики аналізованого поняття в контексті педагогічної діяльності, що пов'язано з високим рівнем соціальної та особистісної його значущості.

Вивчаючи професійно-ціннісні орієнтації, автори висловлюють різні точки зору. Основоположник аксіологічного напрямку в професійній діяльності В. А. Сластенін розглядав професійно-ціннісні орієнтації як одне з провідних, стрижневих особистісних утворень, пов'язаних насамперед з високим рівнем усвідомлення і прийняття професійної діяльності. Під професійно-ціннісними орієнтаціями автор розуміє такі характеристики людини, які дозволяють «задовольняти свої матеріальні і духовні потреби і служать орієнтиром його соціальної та професійної активності, спрямованої на досягнення суспільно значущих гуманістичних цілей» [2, с. 42]. Виходячи з даного визначення, В. А. Сластенін виділяє наступні групи цінностей професійної діяльності. Цінності, які стосуються можливості самоствердження в суспільстві і найближчому соціальному оточенні. До цієї групи слід віднести, наприклад, визнання соціальної важливості професії або престиж реалізованої професійної діяльності. Другу групу цінностей становить необхідність систематичного задоволення потреби в спілкуванні з колегами або тими, на кого орієнтована взаємодія. Цінності, що визначають самовдосконалення, об'єднують такі показники, як розвиток творчих здібностей, залучення до духовної культури, заняття улюбленою справою, що в підсумку детермінує саморозвиток особистості в професії. Дана група цінностей інтегрується з цінностями самовираження особистості в процесі праці і проявляється в більшій мірі у відповідності професійної діяльності інтересам і здібностям особистості, яка її реалізує. У той же час автор виділяє і цінності утилітарно-прагматичної спрямованості, які демонструє особистість в мотивації самоствердження в професії і спрямованості на кар'єрне зростання [2, с. 48].

Розглядаючи професійно-ціннісні орієнтації, як «систему визнаних особистістю професійних цінностей і прийнятих нею як власних принципів, ідеалів, переконань, установок і відносин до особливостей професії », Є. Г. Слободнюк диференціює ціннісні орієнтації на професійно-групові

та особистісно-професійні [3]. Змістовним аспектом професійно-ціннісних орієнтацій в даному випадку виступають ставлення людини до реалізованої професійної діяльності.

Відповідно до думки К. А. Абульханової-Славської, професійні цінності виступають основою життя людини, спрямовуючи самореалізацію особистості в трудовій діяльності. У даному випадку центральними, значущими цінностями можуть виступати матеріальна винагорода за виконання трудової діяльності, задоволення потреби в соціальному визнанні професії і способи самовираження особистості в професії.

Вивченням ціннісних орієнтацій займалися такі вчені, як А. Г. Асмолов, Л. І. Божович, Б. С. Братусь, А. В. Брушлинський, П. С. Гуревич, А. Г. Здравомислов, Н. А. Журавльова, Д. А. Леонтьев, А. В. Сірий, М. С. Яницький та ін. Дослідники диференціювали ціннісну сферу особистості на три взаємопов'язані компоненти. Когнітивний (пізнавальний) компонент містить смислове поле ціннісних орієнтацій. У професійній діяльності даний компонент відбивається на ставленні до здійснюваної трудової діяльності. Саме за рахунок наявності в структурі особистості ціннісного ядра когнітивного компонента здійснюється регуляція і вольовий контроль виконання професійних і службових обов'язків. Емоційний компонент включає переживання значущих ситуацій або подій. Професійна діяльність співробітників правоохоронних органів насичена емоційними, стресовими, а іноді і афективними провокаціями з боку порушників закону. Тому емоційний компонент цінностей повинен займати центральне місце в ряду професійно-ціннісних орієнтацій у співробітників правопорядку.

Поведінковий компонент орієнтований на мотивацію виконання завдань, які необхідно виконувати в ході професійної та службової діяльності.

Грунтуючись на вищесказаному, визначимо теоретико-методологічну базу емпіричного дослідження професійно-ціннісних орієнтацій співробітників правоохоронних органів. У цьому дослідженні під професійно-ціннісними орієнтаціями будемо розуміти відображену в свідомості людини систему уявлень, яка характеризує ставлення до професійної діяльності. Основою формування професійно-ціннісних орієнтацій виступають потреби особистості, виражені в необхідності придбання певного професійного статусу.

Таким чином, діяльність співробітників правоохоронних органів за своїм змістом є багатоплановою, що найбільш яскраво проявляється в розмаїтті виконуваних громадських функцій, зумовлених специфікою даного виду професійної діяльності. Її ефективність багато в чому залежить від системи професійно-ціннісних орієнтацій співробітників. Виступаючи центральною ланкою особистісної структури, професійно-ціннісні орієнтації являють собою відношення людини до реалізованої професійної діяльності і багато в чому детермінують службову поведінку співробітників правоохоронних органів. Професійно-ціннісні орієнтації формуються в період адаптації до умов службової діяльності і залишаються досить стабільними протягом усієї професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Василенко М. Е. К вопросу о готовности студентов высших образовательных учреждений МВД к профессиональной деятельности // Пенитенциарная безопасность: национальные традиции и зарубежный опыт : материалы IV Междунар. науч.-практ. конф. (Самара, 21–22 июня 2013 г.). Самара : Самар. юрид. ин-т Федеральной службы исполнения наказаний, 2013. С. 48–54.
2. Сластенин В. А. Педагогическая аксиология : монография. Красноярск : СибГТУ, 2009. 293 с.
3. Слободнюк Е. Г. Профессионально-ценностные ориентации: теоретический анализ. СПб. : Изд-во Политехн. ун-та, 2014. С. 13.

Одержано 04.11.2017